

братьям Цубам, который представляет собой их скульптурный портрет, изваянный из белого мрамора, имеет еще и символическое значение. Это не только отдавание долга белорусскому крестьянину Ивану Цубе, но и память обо всех белорусах, положивших жизнь в боях с немецко-фашистскими захватчиками. Народ свято хранит память о подвиге братьев Цубов, отождествляя его с легендарным подвигом Ивана Сусанина, и тем самым доказывая слова Ольги Берггольц: «Никто не забыт, ничто не забыто».

Д.І. Абраменка, БДЭУ

САВЕЦКІЯ ДРУКАВАНЫЯ ВЫДААННІ НА ТЭРЫТОРЫІ МАГІЛЁЎШЧЫНЫ Ў 1943–1945 ГАДАХ

У гады Вялікай Айчыннай вайны насельніцтва акупаваных тэрыторый не мела магчымасці атрымліваць праўдзівую інфармацыю аб тым, што адбывалася навокал. З аднаго боку, акупанты імкнуліся наладзіць свае друкаваныя выданні і несці патрэбныя ім звесткі, а з другога – падпольшчыкі і партызаны стараліся данесці тое, як змагаюцца воіны Чырвонай Арміі і народныя месціўцы супраць ворага, якія страты яму нанесены, гучалі заклікі да актыўнага супраціву ў адносінах да няпрошаных гасцей.

Самае ранняе выданне з нашай падборкі – гэта «пашыраная» лістоўка ад другога верасня 1943 года. У ёй, акрамя загаду Вяроўнага Галоўнакамандуючага падаюцца звесткі ад савецкага інфармбюро і кароткія навіны з-за мяжы. Хутчэй за ўсё, яны таксама запазычаны з радыёпаведамленняў, якія спецыяльна запісваліся партызанскімі радыстамі. Цікава адзначыць і тое, што лістоўкі выдаваліся на дзвюх мовах і з абавязковай прыпіскай: «Прачытайшы, перадай другому». Лістоўкі мелі параўнаўча невялікія тыражы. Не, чытачоў, бясспрэчна, хапала, але буйной і часта цяжкавырашальнай праблемай, быў недахоп паперы.

Для нашага выступлення мы выбралі тыя лістоўкі, у якіх паведамляецца пра баі на тэрыторыі Беларусі і пра вызваленне родных гарадоў. Даволі часта мільгалі паведамленні пра баі і вядзенне паспяховых дзеянняў у раёне Магілёва, Гомеля, Віцебска, Бабруйска, Жыткавічаў, Старых Дарог, Слуцка, Старобіна, Халопенічаў, Асіповічаў, Шклова, Быхава і іншых населеных пунктаў.

Пасля вызвалення Беларусі і заканчэння вайны з фашысцкай Германіяй, лістоўкі па-ранейшаму выходзілі, бо яны аператыўна маглі падаваць апошнія палітычныя навіны, не патрабуючы пры гэтым асабліва вялікіх затрат. Цяпер на першае месца выходзілі звесткі з Далёкага Усходу, дзе адбываліся баі з Японіяй.

Выдаваліся на тэрыторыі Магілёўшчыны і газеты, спачатку ў партызанскіх зонах, а потым у вызваленых гарадах і мястэчках: «Чырвоная зара», «За Радзіму», «Калгаснік Капыльшчыны», «Кіравец» і іншыя. У іх

звесткі падаваліся крыху шырэй, але па-ранейшаму яшчэ захоўваліся абавязковыя заклікі да расправы з крывавым ворагам, да ўдзелу ў змаганні і ў выкананні ўсіх магчымых абавязкаў, якія бралі на сябе калгаснікі ўжо вызваленых тэрыторый: «Добра разумеючы важнасць грашовых сродкаў у аднаўленні народнай гаспадаркі і далейшым працвітанні нашай Айчыны, мы падпісаліся на Чацвёртую Дзржаўную Ваенную пазыку на 7.300 рублёў і наш калгас падпісаўся на 1.500 рублёў».

У.С. Саўчанка, БДЭУ

ГАНАРОВЫЯ ГРАМАТЫ, ПАДЗЯКІ, ВІНШАВАЛЬНЫЯ ЛІСТЫ, УРУЧАННЯ САВЕЦКІМ ВОІНАМ У 1944–1946 ГАДЫ

У перыяд Вялікай Айчыннай вайны немалаважнае значэнне мела маральная падтрымка баявога духу салдат Чырвонай Арміі. Зразумелая справа, што тут шмат засталося яшчэ ад традыцый перыяду Грамадзянскай вайны, калі таксама любым чынам імкнуліся вылучыць найлепшых. Таму Ганаровыя граматы і падзякі былі прыроўнены да ордэнаў і медалёў, толькі што за іх не былі прадугледжаны грашовыя выплаты.

Найбольш часта папяровыя знакі ўдзелу ў правядзенні канкрэтных баявых аперацый, у ваенным будаўніцтве, у прамысловым працэсе ваенных гадоў пачалі ўручаць ў 1944 годзе, калі вайна ўжо ішла ў Еўропе. Яны ўяўлялі сабою звычайныя агіткі савецкага перыяду. Зверху, у левым ці правым кутце, абавязковая выява Сталіна, нярэдка яна змяшчалася на сцягу, які развяваўся над суровымі воінамі і баявымі машынамі. Пад выявай можна было прачытаць традыцыйнае: «За нашу Савецкую Радзіму!» Далей ішоў тэкст, у якім паведамлялася, за ўдзел у якой баявой аперацыі і ад якога канкрэтна чысла ўзнагароджваўся граматай пэўны чырвонаармеец. Даволі часта гэта было дубліраванне загаду Вярхоўнага Галоўнакамандуючага аб вынясенні падзякі вайскаваму злучэнню, а ўжо камандзір апошняга ад сябе ганараваў сваіх падначаленых. Законнай такая папера была тады, калі на ёй прысутнічала пячатка і подпіс камандзіра. Праўда, сустракаюцца і толькі з пячаткай.

Дакументы такога кшталту маглі быць чырвонага, зялёнага, сіняга колеру. Часта іх выпускалі ў франтавых друкарнях і, што самае галоўнае, кожнае падраздзяленне магло замаўляць свой наклад, унёсшы пры гэтым нейкія карэктывы ў афармленне, якое найбольш падыходзіла іхняму роду войскаў. Нам сустрэўся толькі адзін бланк з выявай двух правадыроў - Леніна і Сталіна і два ўвогуле без партрэтаў, затое значна «ўзмоцненыя» мастацкім афармленнем, што выгадна вылучала іх сярод іншых. Такія папяровыя ўзнагароды можна было смела назваць мастацкімі знаходкамі.

Даволі часта ў аднаго і таго ж салдата магло быць некалькі аднолькавых бланкаў грамат ці падзяк, толькі з упісанымі туды рознымі назвамі вайсковых